

Studium interwencji: Radzenie sobie z trudnościami językowymi i budowanie w klasie postawy empatycznej

Interwencja dotyczyła zapewnienia poczucia bezpieczeństwa i akceptacji w nowej szkole oraz integracji z grupą rówieśniczą. Klasa, do której dołączyła uczennica, nie była zintegrowana. Dodatkowym utrudnieniem był u uczennicy brak pewności w posługiwaniu się językiem polskim. Nie wynikał on jednak z braku wystarczających umiejętności, a z wewnętrznych przekonań i obaw. Podjęto interwencje mające na celu integrację jej w klasie, jak również całej klasy. Wzmacniano wszystkich uczniów w tworzeniu przyjaznego i wspierającego środowiska.

By lepiej zrozumieć obawy i potrzeby nowej uczennicy, działania rozpoczęto od indywidualnych rozmów z uczennicą przy wsparciu psychologa szkolnego. Następnie opracowano plan działania, który uwzględniał wsparcie w korzystaniu z nowo poznanego języka i regularne spotkania z propozycjami strategii radzenia sobie z trudnościami językowymi.

W ramach lekcji organizowano wiele zadań grupowych, podczas których uczniowie mieli okazję wspólnie rozmawiać i uczyć się od siebie nawzajem. Dochodzenie w grupie do rozwiązań i opracowywanie wniosków miało służyć integracji oraz tworzeniu atmosfery otwartości i akceptacji wewnątrz grupy. Dążono do budowania więzi między uczniami i wzmacniania wspólnoty w klasie.

Opis sytuacji

Do międzynarodowej szkoły podstawowej w klasie 7 po przejściu pozytywnego procesu rekrutacji dołączyła uczennica z Ukrainy. W szkole był realizowany program MYP odpowiadający wyzwaniom zmieniającego się świata i pozwalający uczniom spojrzeć na świat holistycznie. W placówce podkreślano akcent tolerancji, otwartości, multikulturowości.

LEGACY17

UMCS
UNIVERSYTET MARIII CURIE-SKOŁODOWSKIEJ

... **SI.** Funded by
**Swedish
Institute**

W klasie, do której dołączyła nowa uczennica, w poprzednich latach miała miejsce wyjątkowo duża rotacja w składzie klasy, jak również w zespole pedagogicznym (wraz ze zmianą wychowawcy). Po dołączeniu nowej uczennicy klasa liczyła 16 osób; można było zaobserwować tworzenie się grup. Opisane wyżej przesłanki rzutowały na fakt, że klasa było mało zgrana, uczniowie niechętnie ze sobą współpracowali, często woleli realizować zadanie indywidualnie niż w parze lub w grupie wskazanej przez nauczyciela. Uczniowie klasy mieli trudność z akceptacją prawa do różnych zdań.

Uczennica przyjechała do Polski wraz z rodzicami zaraz po wybuchu wojny. Motywem wyboru Lublina był fakt, że znajduje się tu filia firmy zatrudniająca oboje rodziców. Pozostałe dwa miasta, do których rodzina mogła wyjechać, są bardziej oddalone od granicy z Ukrainą. Po przyjeździe dziewczynka rozpoczęła edukację w innej lubelskiej szkole, dwa miesiące później została przepisana przez rodziców do naszej szkoły.

Cele podjętych działań

- rozwijanie akceptacji i otwartości na innych,
- respektowanie różności poglądów,
- rozwijanie zachowań empatycznych,
- budowanie integralności zespołu,
- zwiększenie pewności siebie u uczennicy z Ukrainy.

Ogólny opis interwencji

Interwencja skupiała się na dwóch głównych obszarach: budowaniu pewności siebie w posługiwaniu się językiem polskim przez uczennicę z Ukrainy przy jednoczesnym jej poczuciu bezpieczeństwa oraz kształtowaniu empatycznej postawy wśród pozostałych uczniów.

W kontekście budowania pewności siebie w posługiwaniu się językiem polskim przez uczennicę z Ukrainy działania były ukierunkowane na stworzenie dla niej wsparcia i zachęty do aktywnego korzystania z języka w różnych sytuacjach szkolnych. Zostały zapewnione

zajęcia indywidualne z języka polskiego (wykorzystano publikację [„Praca z uczniem cudzoziemskim. Pakiet szkoleniowy dla nauczycieli”](#)) oraz wsparcie psychologiczne. Poprzez te działania uczennica stopniowo zyskiwała większą pewność siebie w wyrażaniu myśli i uczestniczeniu w życiu szkolnym.

Równoległe prowadzono działania mające na celu zwiększenie szacunku do opinii, zachowań czy potrzeb innych. Zadania grupowe i dyskusje na różne tematy zachęcały uczniów do rozwijania słuchania oraz zrozumienia potrzeb koleżanki z Ukrainy, jak również innych osób w ich otoczeniu. Uczniowie kształcili akceptację różnic poprzez zrozumienie perspektywy innych osób.

Szczegółowy opis działania

Pierwszy etap. Analiza sytuacji i potrzeb

Zespół nauczycieli uczący w danej klasie przy współpracy z psychologiem szkolnym omówił kontekst i potrzeby uczniów – zarówno nowej uczennicy, jak i dzieci będących w klasie.

Analiza sytuacji klasowej uwzględniała:

- identyfikację problemów – spostrzeżenie problemów związanych z integracją w klasie oraz rozważenie możliwych trudności w dostosowaniu się do nowego środowiska uczennicy z Ukrainy;
- rozmowę z uczennicą z Ukrainy – poznanie potrzeb, obaw i dostosowanie działań pod nią;
- analiza przyczyn braku wspólnoty w klasie, czynników, które mogą wywoływać u uczniów trudności z akceptacją różnorodności i współpracy;
- analiza zasobów, które można wykorzystać w zespole wewnątrzszkolnym oraz w jakim stopniu należy zaangażować osoby z zewnątrz;
- rozmowy z uczniami – wysłuchanie opinii i doświadczeń uczniów dla lepszego zrozumienia ich potrzeb oraz zaangażowanie młodzieży w proces przyjęcia nowej uczennicy.

Na podstawie powyższych punktów został opracowany plan uwzględniający konkretne potrzeby uczniów, skupiony na promowaniu integracji, wspieraniu w radzeniu sobie z trudnościami językowymi i adaptacji w nowym środowisku.

Drugi etap. Wsparcie w trudnościach językowych

Szkoła umożliwiła uczestnictwo w indywidualnych zajęciach z języka polskiego obcokrajowcom, dzięki temu uczennica miała dodatkową praktykę i możliwość zwiększenia pewności siebie. Zapewnienie indywidualnej uwagi zniwelowało obawy przed zadawaniem pytań oraz wyrażaniem wątpliwości dziewczynki.

Udział w zajęciach miał na celu przede wszystkim wzmocnienie umiejętności komunikacyjnych. Jedną z najkorzystniejszych strategii okazało się prowadzenie ich w formie warsztatowej: stosowanie gier i zabaw językowych, odgrywanie scenek czy też korzystanie z multimedii, aby uczennica mogła aktywnie uczestniczyć w zajęciach. W proponowanych metodach i zadaniach istotne było skupienie się na tematach praktycznych i codziennych sytuacjach, takich jak rozmowy w sklepie, dyskusje na tematy poruszane aktualnie przez młodzież (media społecznościowe, muzyka, filmy, sport) oraz bieżące sprawy dotyczące klasy i szkoły. Wprowadzane słownictwo bazowało na codziennej komunikacji podczas lekcji, dzięki czemu uczennica mogła od razu wykorzystać zdobywaną wiedzę w życiu codziennym.

Kolejnym zaleceniem nauczyciela uczącego języka polskiego było na każdym przedmiocie tworzenie z tyłu zeszytu słownika pojęć specyficznego dla danej dziedziny. Wspierało to dziewczynkę w przyswajaniu bieżących pojęć wykorzystywanych podczas lekcji.

Zajęcia były prowadzone przez nauczyciela języka polskiego uczącego w danej klasie, co dodatkowo zwiększyło partnerstwo, pozwoliło stale monitorować postępy, a także umożliwiło dostosowanie materiałów i metod nauczania do indywidualnych potrzeb i umiejętności.

LEGACY17

UMCS
UNIWERSYTET MARII CURIE-SKŁODOWSKIEJ

... **SI.** Funded by
**Swedish
Institute**

Trzeci etap. Wsparcie psychologiczne

Równoległe do lekcji językowych zaproponowano uczennicy spotkania z psychologiem, który udzielał wsparcia emocjonalnego oraz zrozumienie jej obaw i potrzeb. Istotą spotkań było pozytywne wzmocnienie przez podkreślanie w rozmowie z dziewczynką jej postępów w nauce języka polskiego, docenianie wysiłków, jakie podejmuje w celu poprawy swoich umiejętności. Było to ważne, ponieważ dla rozmówców wyuczone umiejętności języka polskiego dziewczynki były zrozumiałe, trudności w posługiwaniu się językiem wynikały zaś z braku śmiałości i pewności siebie.

Psycholog szkolna zachęcała do stałego próbowania. Aktywny udział w zajęciach, nawet jeśli uczeń popełnia błędy i czuje się niepewnie, stwarza najlepsze warunki do językowego eksperymentowania i uczenia się.

Nauczyciel prowadzący zajęcia starał się również tworzyć okazje do praktyki. Na przykład po konsultacji z wychowawcą organizował dyskusję podczas godziny wychowawczej na tematy bliskie zainteresowaniom uczennicy. Kolejnym ze sposobów nabierania pewności siebie przy korzystaniu z języka była propozycja nagrania filmu lub samego dźwięku podczas sytuacji mówienia, a następnie jego odsłuch. Mogło to być czytanie dowolnego tekstu w języku polskim, opis pogody, opowiadanie dowolnej sytuacji rzeczywistej lub zmyślonej. Od woli dziewczynki zależało, czy chce się podzielić nagraniem z nauczycielem. Dodatkowym zaleceniem było słuchanie piosenek lub podcastów na dowolny temat w języku polskim.

Czwarty etap. Integracja klasy w codziennych sytuacjach

Na podstawie konsultacji z nauczycielami uczącymi w klasie i psychologiem szkolnym zdecydowano, że praca nad poprawą relacji i integracji w klasie powinna być realizowana podczas lekcji. Zrezygnowano z typowych warsztatów integracyjnych na rzecz drobnych codziennych interakcji sprzyjających integracji i budowaniu relacji. Było to podyktowane chęcią stworzenia naturalnego środowiska, unikania wymuszonych sytuacji oraz niwelowania oporu uczniów. Dzięki temu wejście w klasę nowej uczennicy było naturalne.

LEGACY17

UMCS
UNIWERSYTET MARII CURIE-SKOŁODOWSKIEJ

... **SI.** Funded by
**Swedish
Institute**

Najważniejszym elementem było wprowadzenie na lekcjach zadań w parach lub trójkach, których nie dało się zrealizować indywidualnie, np. pomiar obiektów dużych rozmiarów, stacje zadaniowe z koniecznością wymiany lub połączenia informacji. Dochodzenie do wspólnych celów nie tylko wymagało współpracy, ale przede wszystkim angażowało w komunikację i budowało zaufanie. Uczniowie polegali na sobie, zatem rozwijali również więzi. Grupy były łączone losowo przez nauczyciela. Decyzja pracy w parach lub trójkach była podyktowana chęcią stworzenia bardziej komfortowej sytuacji dla dziewczynki z Ukrainy i wykreowania okazji do korzystania z języka polskiego. Dodatkowym dążeniem było unikanie rozmycia się odpowiedzialności za wykonanie zadania (więc również zmniejszenia zaangażowania) oraz uniknięcie tworzenia się „grupek w grupie”.

W klasie przeprowadzono debatę (na wzór debaty oksfordzkiej). Dzięki tej metodzie uczniowie uczą się kultury dialogu – rozwijają umiejętność słuchania i szanowania wyrażonej przez kogoś opinii, doświadczają różnic i akceptacji różnorodności, poszukują kompromisów. Tematy debaty można dobrać w zależności od potrzeb (wychowawczych) klasy lub przedmiotu/ realizowanych treści. Nieodłącznym elementem integracji uczennicy z klasą były wyjścia i wydarzenia szkolne (wyjście do kina, projekcja filmu w klasie, festyn szkolny z okazji Dnia Dziecka).

Ograniczenia czasowe

Interwencja obejmowała 4 tygodnie. Jeśli jest to zasadne, można wydłużyć czas działań do 6 tygodni. Część indywidualnego wsparcia psychologicznego oraz zajęć z języka polskiego powinna być uzależniona od potrzeb uczennicy. Jedne i drugie zajęcia odbywały się raz w tygodniu. Lekcje z pracą w małych grupach odbywały się minimum na dwóch lekcjach każdego dnia, rotacyjnie na różnych przedmiotach (minimum raz w tygodniu na przedmiotach powyżej 2 godzin tygodniowo oraz raz na 2 tygodnie na pozostałych przedmiotach). Częstotliwość ta została ustalona na podstawie wyważonego kompromisu w gronie pedagogicznym. Nauczyciele nie chcieli również narzucać sytuacji, ale jednocześnie nakreślić wyraźny cel, który będzie prosty do zweryfikowania. Monitorowanie lekcji, w których realizowano pracę komunikacyjną w klasie, odbywało się przy pomocy arkusza

LEGACY17

UMCS

... **SI.** Funded by
**Swedish
Institute**

kalkulacyjnego Google. Każdy arkusz zawierał tygodniowy plan klasy, na którym nanoszono wybranymi kolorami lekcje uwzględniające pracę w parze/grupie.

Ocena skuteczności interwencji

Skuteczność interwencji można stwierdzić na podstawie zawiązania się bliższej relacji uczennicy z Ukrainy z jedną z osób w klasie. Podczas przerw uczestniczyła w rozmowach z dziewczętami. Dodatkowo brała aktywny udział w lekcji – zgłaszała się do udzielania odpowiedzi. Była natomiast bardziej wycofana podczas dyskusji i podejmowania decyzji na forum klasy (planowanie wydarzeń w klasie).

W klasie nie udało się zupełnie zniwelować podziału między uczniami, stali się jednak bardziej empatyczni względem siebie.

Analiza ryzyka

Uczniowie sprzeciwiają się pracy w wyznaczonych małych grupach

Przy okazji pracy w grupach za każdym razem uczniowie próbowali przekonać nauczyciela o samodzielnym połączeniu się. Przy wykonywaniu zadania dopytywali nauczyciela o poprawność toku rozumowania, nie korzystając z możliwości konsultacji z osobą, z którą współpracują. Nauczyciel konsekwentnie kierował pracę na współdziałanie z osobą/osobami w grupie, dopiero przy omawianiu efektów końcowych nauczyciel udzielał informacji zwrotnej.

Trudności w tworzeniu zadań w parach/trójkach na dużej części lekcji

Wychowawca obserwował, na których lekcjach odbywały się zadania w grupie, aby uniknąć nadmiernego obciążenia. Nauczyciele wspierali się wzajemnie. Istotny był fakt, że niewielkie zadanie lub jakaś część zadania mogła być realizacją interwencji.

Wskazówki dla praktyki

- stworzenie atmosfery otwartości, akceptacji i wsparcia w klasie;

LEGACY17

UMCS
UNIVERSYTET MARIA CURIE-SKŁODOWSKIEJ

... **SI.** Funded by
**Swedish
Institute**

- analiza skuteczności – przed przystąpieniem do kolejnych kroków warto ocenić skutki poprzednich działań oraz zebrać opinie uczniów i/lub nauczycieli i/lub innych osób zaangażowanych w interwencję;
- wytrwałość w założonych celach i zadaniach całego zespołu pedagogicznego;
- monitorowanie postępów nowej uczennicy i atmosfery w klasie;
- w razie potrzeby kontynuacja wsparcia językowego i psychologicznego.

Polecane linki i materiały dla nauczycieli

- Baranowska-Janusz, M., Dąbrowa, E., Klimczak, B., Kosowicz, A., Markowska-Manista, U., Pawlic-Rafałowska, E. i Zasuńska, M. (2011). *Praca z uczniem cudzoziemskim. Pakiet szkoleniowy dla studentów kierunków pedagogicznych*. https://migrant-integration.ec.europa.eu/sites/default/files/2011-07/docl_21875_244740621.pdf
- Baranowska-Janusz, M., Dąbrowa, E., Klimczak, B., Kosowicz, A., Markowska-Manista, U., Pawlic-Rafałowska, E. i Zasuńska, M. (2011). *Praca z uczniem cudzoziemskim. Pakiet szkoleniowy dla nauczycieli*. <https://um.warszawa.pl/documents/21449838/34892863/PAKIET+szkoleniowy+dla+nauczycieli.pdf/26c92ae5-dcc2-807b-7fc0-d56cfe78dc6a?t=1634821866377>